

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Sosiaalialan koulutusohjelma

Kaisa Lautala ja Toni Vattukumpu

Koulukiusaaminen alkuopetusluokilla

Opinnäytetyö 2015

Tiivistelmä

Kaisa Lautala ja Toni Vattukumpu
Koulukiusaaminen alkuopetusluokilla
37 sivua, 3 liitettä
Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala, Lappeenranta
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö 2015
Ohjaaja: lehtori Helena Rautiainen, Saimaan ammattikorkeakoulu

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten KiVa Koulu -hanke on osaltaan onnistunut koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä ja siihen puuttumisessa. Opinnäytetyössä selvitettiin myös sitä, minkälaisia kokemuksia KiVa Koulu on tuonut koulun arkeen sekä sitä, onko KiVa Koulusta ollut apua koulukiusaamistilanteissa. Opinnäytetyön empiirinen osa tehtiin yhdessä Etelä-Karjalaisessa koulussa.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsiteltiin kiusaamisen yleisyyttä, ennaltaehkäisyä ja vanhempien roolia sekä KiVa Koulu -menetelmää. Selvitystehtävän aineisto kerättiin teemahaastatteluina, joissa haastateltavia ryhmiä oli kaksi. Aineisto analysoitiin kvalitatiivisesti.

Tuloksissa ilmeni, että yhteinen malli kohdennetuissa toimenpiteissä koettiin erittäin hyväksi tavaksi puuttua kiusaamistilanteisiin. Lisäksi kiusaamisen näkyväksi tekeminen koettiin tärkeänä sekä kiusaamistilanteiden selvittelyissä saatu sosiaalinen tuki merkittävänä. Vastauksissa ilmeni ristiriitaa KiVa Koulu -oppituntien mahdolluttamisesta lukujärjestykseen. Osa haastateltavista toivoi myös lisää perehdytystä ja koulutusta KiVa Koulusta.

Jatkoselvityksen aiheena voisi olla perehdytyskansion kokoaminen koulunhenkilökunnan käyttöön KiVa Koulu -menetelmästä. Myös vanhempien näkökulman saaminen KiVa Koulun hyödyistä olisi kiintoisaa. Olisi mielenkiintoista tietää, voisiko sosionomi toimia koulumaailmassa kuraattorin työparina jalkautuen oppilaiden joukkoon.

Asiasanat: alkuopetus, koulukiusaaminen, KiVa Koulu.

Abstract

Kaisa Lautala, Toni Vattukumpu
Bullying among first and second graders
37 pages, 3 appendices
Saimaa University of Applied Sciences
Health Care and Social Services, Lappeenranta
Degree Program in Social Services
Bachelor's Thesis 2015
Instructor Helena Rautiainen, lecturer, Saimaa University of Applied Sciences

The goal of this thesis was to find out how the KiVa school program has contributed to the prevention and intervention in bullying. The purpose was also to find out what kind of experiences the KiVa school had brought to everyday life in school and whether the system had been helpful in bullying situations. The empirical part of the thesis was carried out in one school in the region of South Karelia in Finland. The theoretical part of the study addressed the prevalence of bullying, its prevention, the parents' role as well as the KiVa school as a system. The material was gathered during theme interviews in two groups and processed in a qualitative analysis.

The findings showed that a unified model in targeted actions is an excellent tool for intervening in bullying. Making bullying transparent is also important as well as the social support during interventions. The interviewees gave contradictory assessments of how easy or difficult it was to fit KiVa classes into the curriculum. Some of the interviewees wished for more training in the KiVa system.

A possible theme for a further study might be to compile a training file of the KiVa school system to be used by the school personnel. It would also be interesting to find out the parents' views of the usefulness of the system. A bachelor of Social Services is qualified to work as a school curator. If the school already has one, another possible role might be as a partner of the school curator, working especially amongst the children.

Keywords: primary education, bullying and KiVa school system

Sisältö

1 Johdanto	5
2 Kiusaaminen	6
2.1 Koulukiusaamisen yleisyys	6
2.2 Kiusaamisen määritelmiä ja muotoja	7
2.3 Kiusaamisen ehkäisy	8
2.4 Vanhempien rooli kiusaamisen ehkäisyssä	10
3 KiVa Koulu	11
3.1 KiVa Koulu menetelmänä ja yleiset toimenpiteet	12
3.2 KiVa Koulu –oppitunnit ja KiVa –prosessin kuvaus	13
3.3 Kohdennetut toimenpiteet	15
4 Opinnäytetyön tavoitteet, tarkoitus ja toteutus	15
4.1 Opinnäytetyön toteutus	16
4.2 Kohderyhmän valinta ja aineistonkeruu	16
4.3 Aineiston analysointi	18
4.4 Riskit ja eettiset näkökulmat	21
5 Haastattelun tulokset	22
5.1 Yhteistyöverkostot ja koulutukset	23
5.2 Sosiaalinen tuki vanhempien kohtaamisessa	24
5.3 Kiusaamiseen puuttuminen	25
5.4 KiVa Koulu -oppituntien merkitys	26
5.5 Kokemuksia KiVa Koulun hyödyllisyydestä	27
6 Yhteenveto ja pohdinta	28
Kuvat	32
Lähteet	33

Liitteet

Liite 1 Saatekirje

Liite 2 Suostumuslomake

Liite 3 Teemahaastattelurunko

1 Johdanto

Koulukiusaamisesta puhutaan paljon, mutta mielestämme siitä ei voi koskaan puhua liikaa. Jo pieniin kiusaamistilanteisiin pitäisi pystyä puuttumaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja tehdä loppu kiusaamiselle. Pienet kiusaamistilanteet saattavat toisinaan tuntua aikuisen mielestä merkityksettömiltä, mutta pienelle lapselle kyseiset tilanteet voivat hyvinkin olla pelottavia ja ahdistavia.

Koulukiusaamista on ollut aina ja se on vielä tänäkin päivänä valitettavan yleinen ongelma. Kiusaaminen voi alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkua koulu- ja maailmaan. Kiusaamiskokemukset voivat vaikuttaa haitallisesti hyvinkin nopeasti kiusaamisen alettua, tai nousta pintaan vasta myöhemmin elämässä. Kiusaamisesta voi jäädä uhrin elämään ikuinen jälki, joka pahimmillaan rajoittaa elämää monilla eri tavoin. Lain mukaan kaikilla oppilailla tulee olla turvallinen oppimisympäristö: Opetuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. (Perusopetuslaki 628/1998 29§.)

Valitsimme tämän aiheen, koska kiusaaminen ilmiönä kiinnostaa meitä ja haluamme saada tietoa tämänhetkisestä tilanteesta. Rajasimme aiheen käsittelemään nimenomaan alkuopetusluokkia, sillä toinen tämän opinnäytetyön tekijöistä suorittaa opinnoissaan lastentarhanopettajan kelpoisuuden. Opinnäytetyömme myötä omat valmiutemme puuttua kiusaamistilanteisiin kehittyvät sekä havainnoinnin ja ennaltaehkäisyn taidot kasvavat. Voimme tulevana sosionomeina toimia moniammatillisissa työryhmissä ja tuoda niihin sosionomin tietotaitoa. Toivomme, että tätä kautta saamme mahdollisuuden olla vaikuttamassa kiusaamista ehkäisevään työhön.

Opinnäytetyössämme halusimme selvittää, miten KiVa Koulu -hanke on osaltaan onnistunut koulukiusaamisen ehkäisyssä ja siihen puuttumisessa, minkälaisia kokemuksia KiVa Koulu on tuonut koulun arkeen, sekä onko siitä ollut apua koulukiusaamistilanteissa. Tarkoituksemme oli selvittää opettajien sekä KiVa Koulu -tiimin näkemyksiä KiVa Koulu -hankkeen hyödyistä mahdollisissa koulukiusaamistapauksissa alkuopetuksen 1-2 luokilla.

2 Kiusaaminen

Kiusaamisesta voidaan puhua silloin, kun tahallisesti aiheutetaan toiselle ihmiselle pahaa mieltä. Vahingossa tapahtuvia yksittäisiä tapauksia ei tule sotkea kiusaamiseen. Näitä voivat olla esimerkiksi liikuntatunnilla tönäistyksi tuleminen, kiireessä jokin huolimaton tai ajattelematon teko tai sanat. Riidat ja erimielisyydet kuuluvat elämään ja usein niiden yhteydessä saatetaan loukata toista. Asiat ovat kuitenkin usein selvitettävissä ja niistä tilanteista voidaan myös oppia. Kiusaamisen ollessa jatkuvaa tulee siihen puuttua mahdollisimman nopeasti. (KiVa Koulu a.)

Myös Hamarus (2008) toteaa kirjassaan, että koulukiusaamisessa toiselle ihmiselle aiheutetaan pahaa mieltä tarkoituksellisesti. Kiusaamistilanteissa kiusaajalla tai kiusaajilla on fyysinen, henkinen tai sosiaalinen ylote kiusatusta henkilöstä, jolloin kiusattu kokee olevansa alistetussa asemassa. Kiusaamistilanteissa kyse on pääosin kiusaajan tai kiusaajien vallan tavoittelusta. Kiusaaminen edesauttaa nostamaan kiusaajan asemaa koululaisryhmässä huomionhaku-suutena, suosion ja ystävien tavoittelemisena. Tämän vuoksi varsinkin uusissa ja vasta-alkaneissa ryhmissä pitäisi määritellä kiusaamisen muodot. Silloin kiusaamiseen on helpompi puuttua pikaisesti. (Hamarus 2008, 11-14.)

2.1 Koulukiusaamisen yleisyys

Tutkimusten mukaan noin kymmentä prosenttia lapsista kiusataan, toisin sanoen 100:a lasta kohden on 10 kiusattua. Ennen kuin kiusaamistilanteisiin päästään pureutumaan kunnolla, on koulujen tunnustettava se tosiasia, että meidänkin koulussamme voidaan kiusata. (Hamarus 2008, 81). Myös Amerikassa koulukiusaaminen on ongelma, ja siellä tehdyn tutkimuksen mukaan koulukiusaaminen kohdistuu yli kolmeen miljoonaan lapseen joka vuosi. Käytännössä kolme kymmenestä lapsesta on joko kiusaajia, kiusattuja tai näitä molempia. (Greenya 2005, 131- 132.)

KiVa Koulu -hankkeen myötä tehdyissä vuosittaisissa kartoituksissa huomattiin, että 1.-2. luokan oppilaista joka neljäs joutuu toistuvasti kiusan kohteeksi. Tämä tosin voi johtua siitä, että ensimmäisellä luokalla on helppo kokeilla, miten oppilaat reagoivat kiusaamiseen. Välttämättä he eivät osaa suhtautua kiusaamiseen

kiusaamisena tai kertoa kiusaamisestaan. Tämän lisäksi useilta kouluilta löytyy systemaattisen kiusaamisen kohde alakouluiässä. KiVa Koulu -kartoitukset aloitettiin vuonna 2009, ja vastaajina oli ensimmäisellä kerralla lähes 200 000 oppilasta. (Salmivalli 2010, 17 - 18.)

2.2 Kiusaamisen määritelmiä ja muotoja

Hamarus (2008) määrittelee kiusaamisen muodoiksi fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kiusaamisen. Fyysisessä kiusaamisessa aggressio voi kohdistua kiusattuun esimerkiksi hakkaamalla tai lyömällä. Psyykkisessä kiusaamisen muodossa pyritään ilmeihin, eleihin tai sanoihin alistamaan toista. Sosiaalisessa kiusaamisessa tarkoituksena on vaikuttaa kiusatun ystävyys- ja kaverisuhteisiin epäsuotuisasti. (Hamarus 2008, 45–46.) Repo (2013) ja Hamarus (2008) toteavat, että kiusaaminen voidaan jakaa myös suoraan ja epäsuoraan kiusaamiseen. Suora kiusaaminen ilmenee usein fyysisinä tekoina, kuten lyömisenä, potkimisena, nipistelynä tai esteenä olemisena. Epäsuora kiusaaminen taas on leikeistä pois sulkemista, selän takana pahan puhumista tai uhkailua. (Repo 2013, 74, Hamarus 2008, 45.)

KiVa Koulu -kyselyssä ala-asteikäisille oli tehty kyselylomakkeeseen seuraavia määritelmiä suorasta ja epäsuorasta kiusaamisesta. Suorassa kiusaamisessa on fyysisen kiusaamisen lisäksi mainittu sanallinen suora haukkuminen, nimitely tai ryhmän edessä naurunalaiseksi tekeminen. Epäsuoraan kiusaamiseen tulee lisänä manipulaatio, jolloin kiusatusta levitellään valheita ja tarkoituksena on saada muut oppilaat inhoamaan kiusattua. (KiVa Koulu a.) Kiusaaja toimii harvoin yksin, yleensä hänellä on tukijoukkonaan joko yksi tai useampi henkilö. Muut kiusaajat voivat olla mukana tilanteessa aktiivisesti tai passiivisesti. Jos muu ryhmä ei laita kiusaajalle vastaan, tulkitsee kiusaaja sen usein niin, että he ovat hänen puolellaan. Näin ollen muulla ryhmällä on valta sen suhteen hyväksyykö se kiusaamisen vai nouseeko se yhdessä kiusaamista vastaan. (Höistad 2003, 67.)

Pienten lasten kiusaaminen näyttäytyy usein toveripiiristä ulkopuolelle jättämisinä tai sanallisena pilkkaamisena. Sanallinen pilkkaaminen voi jättää lapsiin jäljen vuosikausiksi sekä vaikuttaa itsetuntoon ja minäkuvan kehitykseen. (KiVa

Koulu a.) Kiusattu voi menettää ihmisarvontunteensa kokonaan, toteaa Holmberg-Kalenius (2008, 32).

2.3 Kiusaamisen ehkäisy

Koulukiusaamisen ehkäisyssä on tärkeää kiinnittää huomiota jo aikaan ennen koulun alkamista. Päiväkotimaailmasta alkavat kiusaamiskokemukset voivat olla alku myös koulukiusaamiselle. Laura Repo on julkaissut teoksen *Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy* (2013). Kirja perustuu Revon tekemään väitöstutkimukseen, jossa haettu vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin: voidaanko koulukiusaamista ehkäistä jo ennen kouluikää, miten kiusaaminen ilmiönä näyttäytyy alle kouluikäisten lasten parissa, millaisia muotoja se saa ja kuinka yleinen ilmiö on. Revon tutkimukseen osallistui lapsia, lasten vanhempia sekä varhaiskasvatuksen työntekijöitä. Tutkimuksen aineisto kerättiin kyselyillä, haastatteluilta sekä videoinneilla. Tutkimuksessa ilmeni, että kiusaaminen tapahtuu useammin psyykkisenä kuin fyysisenä kiusaamisena myös pienillä lapsilla. Lapsiryhmiä verratessa todettiin, että kiusaamista esiintyi yleisimmin lapsilla, joilla on erityisen tuen tarve. Laadukkaalla varhaiskasvatuksella voidaan vaikuttaa ennaltaehkäisevästi kiusaamisiin päiväkodeissa. Kiusaamisen vastaisessa työssä on huomioitava lasten kasvun ja kehityksen kannalta oleelliset asiat, kuten turvallinen oppimisympäristö sekä fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen turvallisuus. (Repo 2013, 15, 71, 77.)

Ennen koulun alkua tapahtuvien ehkäisevien toimien lisäksi koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä ratkaisevimmat tekijät ovat koulun oma toimintamalli kiusaamistilanteissa ja se, miten aktiivisesti kiusaamiseen puututaan. Lisäksi ennaltaehkäisevän työn tulisi olla tavoitteellista, suunniteltua ja opettajien sekä johdon tulisi toimia kiusaamisen vastaisessa työssä yhdenmukaisesti. Myös kiusaamistilanteita tulisi seurata pitkäjänteisellä työllä, koska sosiaaliset suhteet muuttuvat kaiken aikaa kouluyhteisössä. (Hamarus 2008, 81 - 83.)

Turvallisen ilmapiirin luominen on tärkeä osa kiusaamisen ehkäisyä. Aikuisten väliset hyvät suhteet välittyvät lapsille, minkä vuoksi on ensiarvoisen tärkeää, että aikuisten suhteissa ei ole selvittämättömiä asioita eikä kiusaamista. Jos aikuisten asenteet ja arvot sallivat epäasiallista käytöstä työyhteisössä, on hei-

dän vaikeaa tai jopa mahdotonta toimia kiusaamista ennaltaehkäisevästi. Turvalliseen ilmapiiriin kuuluu se, että lapsilla on tunne arvostuksesta ja he tietävät aikuisen olevan heidän turvanaan. Lasten sosiaaliset taidot sekä lapsiryhmän yksilölliset tarpeet määrittävät sen, mihin tapoihin ja keinoihin tulee kiinnittää lisää huomiota. Opettajan tulee tunnistaa ryhmästä ujut sekä aggressiiviset lapset. (Kirves & Stoor-Grenner, 2010, 23.)

Tullakseen toimeen toisten ihmisten kanssa lapsilla tulee olla hyvät sosiaaliset ja emotionaaliset taidot. Näitä taitoja omaavilla lapsilla on usein hyvä yhteistyökyky ja he pystyvät solmimaan pitkiä ystävyssuhteita. (Kirves & Stoor - Grenner 2010, 24.) Keltikangas-Järvinen (2010) taas toteaa sosiaalisten taitojen ja suosion korostuvan päiväkotimaailmassa ja seuraavaksi vasta aikuisuuden kynnyksellä. Esikoulu- ja koulumaailmassa ei päde enää se, että ystävällisellä käyttäytymisellä pärjää, vaan aggressiivinen lapsi voi olla suosittu kavereidensa keskuudessa. Tämä voi ohjata lapsen sosiaalisuutta kavereiden ohjaamaan suuntaan silloin, kun lapsi ei ole saanut haluamaansa sijaa ryhmässä ja myös kokemusta siitä, että hänet hyväksyttäisiin ryhmään. Lapsi voi korostaa omaa asemaansa ryhmässä menemällä mukaan toisten aggressiivisiin tekoihin. Lapsen keinona voi olla epäsuora aggressiivisuus, jonka avulla hän tukee toista aggressiivisesti käyttäytyvää lasta. (Keltikangas-Järvinen 2010, 220-221.)

Koulukiusaamisen ehkäisyssä on tärkeässä roolissa ryhmädynamiikan ymmärtäminen. Ryhmän toimintaa tarkkaillessa alkaa nopeasti muodostua käsitys siitä, mitkä lapset ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja miten lapset osoittavat toisilleen tunteita. Ryhmän rakenteissa, prosesseissa ja suhteissa eletään jatkuvassa muutoksessa. (Kataja, Jaakkola & Liukkonen, 2012, 16.) Kirves & Stoor-Grennerin (2010) mukaan pienille lapsille muodostuu nopeasti käsitys ryhmästä ja siihen kuuluvien lapsien asemasta. Lapset huomaavat, kenellä ei ole kavereita ja toisaalta ne, joiden seurassa muut tahtovat olla ja leikkiä. Lapset pystyvät usein kertomaan, kuka ryhmässä kiusaa ja ketä, kuka on äänekkäs määrääjä ja kuka hiljainen alistuja. (Kirves & Stoor-Grenner 2010). Myös Keltikangas – Järvinen (2010) toteaa kirjassaan Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot, ryhmän vaikutuksesta lapsen käytökseen: Sosiaalisuus ei pelkästään kasva ryhmässä, vaan ohjaa lasta käyttämään luonnollista käyttäytymismalliaan. Toi-

sin sanoen ryhmässä ujoilla lapsilla käytös muuttuu entistä vetäytyneemmäksi ja aggressiivisilla lapsilla taas aggressiot lisääntyvät. (Keltikangas - Järvinen 2010, 221.)

2.4 Vanhempien rooli kiusaamisen ehkäisyssä

On tärkeää, että tieto lapsen kuulumisista tavoittaa vanhemmat ja heihin ollaan yhteydessä, jos kiusaamista ilmenee. Vanhemmilla on kuitenkin pääasiallinen kasvatust vastuu, vaikka lapsen kasvatukseen osallistuu toki muitakin aikuisia päiväkotij- ja koulumaailmasta. Monialaisella yhteistyöverkostolla on tärkeä rooli toimia vanhempien apuna kasvatuksessa ja näin edistää lapsen hyvinvointia. (Hamarus 2012, 89.) Kasvatushenkilökunnan on muistettava olla kiusaamisen puheeksi otossa hienovarainen, mutta kertoa kuitenkin rehellisesti asioista. Vanhemmille saattaa olla vaikeaa, pelottavaa ja jopa häpeällistä kuulla, jos oma lapsi kiusaa tai on tullut kiusatuksi. Asioiden selvittämiseksi tarvitaan kasvatust-kumppanuutta ja yhteistyötä luotettavan henkilön kanssa. (Repo 2013, 205 - 206.)

Hurme & Kyllönen (2014, 138) nostavat esiin erään tärkeän seikan, joka tulee ottaa huomioon kun työskennellään perheen kanssa: opettajan tulee olla tarkkana, kun kiusaamistapauksia ryhdytään selvittämään. Perheen yksityisyydestä on pidettävä huolta, jotta asia ei lähde leviämään toisten ihmisten korviin. Vanhempij, jonka lasta on kiusattu, voi tunteenpurkauksen seurauksena ryhtyä mustamaalaamaan kiusattua ja tämän perhettä muulle luokkayhteisölle. Toki kiusaamisesta ja lapsia koskevista asioista pitää voida puhua avoimesti vanhempainilloissa, mutta ne eivät saa kohdistua keneenkään tiettyyn henkilöön tai perheeseen.

Revon (2013) mukaan lasten sosiaaliset taidot kehittyvät hyvin pitkälti kotona, ja koti onkin suuressa merkityksessä, kun puhtaan kiusaamisen ehkäisystä. Terveelliseen kasvuun ja kehitykseen lapsi tarvitsee mallia vanhemmilta, yhtä lailla kuin hyväksyvän ja arvostavan kasvuympäristön. (Repo 2013, 205- 206.) Söderlund ja Joronen (2013) ovat tehneet tutkimuksen vuonna 2013, jossa he ovat tutkineet vanhempi-lapsisuhteen läheisyyttä ja kouluyhteisön sosiaalisia suhteita. Tutkimuksessa haluttiin selvittää myös vanhempi-lapsisuhteita ja yhteyksiä

kiusaamiskokemuksiin. Tulosten mukaan ne tytöt, joita ei oltu kiusattu, kokivat suhteensa sekä äitiin että isään läheisemmäksi kuin ne tytöt, joita oli kiusattu. Poikien tuloksissa ei ollut eroja siinä oliko kiusattu vai ei. (Söderlund ja Joronen 2013, 307.)

Perheiden tilanne voi olla lapsen koulunkäynnin kannalta haasteellinen. Jos perheen sisällä on vaikeuksia, voi se heijastua koulumaailmaan ja purkautua kiusaamisena tai altistaa kiusatuksi tulemiselle. Nyky-yhteiskunta ja työelämä asettavat vanhemmille valtavia paineita, ja yhteinen aika kotona voi olla vähäistä. Monesti ongelmaa pyritään ratkaisemaan laittamalla lapset koulupäivänä aamu- ja / tai iltapäiväkerhoon, jotta lapsen ei tarvitsisi olla yksin vanhempien ollessa töissä. Isoissa lapsiryhmissä lasten turvallisuuden tunne ei välttämättä tule tyydytetyksi. Lisääntynyt median käyttö ja sen myötä yleistyneet välineet, kuten puhelin ja pelit, ovat toki lapsille mieluisia virikkeitä, mutta liikaa käytettynä eivät anna lasten kehittyville aivoille tilaa rauhoittua. Jos lapsi ei saa riittävästi lepoa ja turvaa, voi se olla vaaraksi kehitykselle. (Huhtanen 2007, 12-14.)

Vanhempien ja koulun yhteistyön merkitystä ei voi liikaa korostaa. Opettajien tulee tukea vanhempia kasvatustyössä ja myös päinvastoin. Koulun perustehtävänä ei ole olla ongelmien käsittelylaitos, vaikka valitettavan usein se rooli koululle lankeaakin. Opettajien yhä moninaistuvampi työnkuva pienentää koko ajan resursseja pois oikeasta työnkuvasta, opettamisesta. Varhainen puuttuminen lasten ja perheiden ongelmiin on langennut pitkälti opettajien harteille. Näin ollen kotiolojen tulisi olla mahdollisimman turvalliset, jotta lapsi voi suoriutua omasta työstään eli koulunkäynnistä, ja koulussa voitaisiin panostaa opettamiseen asioiden selvittämisen sijaan. (Huhtanen 2007, 156-160.)

3 KiVa Koulu

KiVa Koulu -ilmaisu tulee sanoista kiusaamisen vastainen tai kiusaamista vastustava koulu. KiVa Koulun tarkoituksena on tehdä kiusaamisen vastustaminen näkyväksi ja samalla tarjota opettajille ja kouluille keinoja kiusaamiseen ehkäisyyn, ja kiusaamiseen puuttumiseen sekä helpottaa oppilaiden kynnystä tunnistaa kiusaamisen tunnusmerkkejä ja kynnystä ilmiäntää tai huomata kiusaamistilanteita. (Salmivalli 2010, 144.)

KiVa Koulu -hankkeen rahoitus on tullut opetusministeriöltä. Hankkeen kokeilu ja kehittämisvaihe alkoi vuoden 2006 syksynä ja päättyi vuonna 2009. Kokeilu järjestettiin Turun seudulla. Hanke sai suurta suosiota ja sen leviäminen alkoi suomalaisiin kouluihin vuonna 2009. Hankkeen kehittämisestä vastasi Turun yliopiston psykologian laitos sekä oppimisentutkimuskeskus, jotka toteuttivat hankkeen yhteistyönä. (KiVa Koulu b.)

Yksi hankkeen toteuttajista, Christina Salmivalli (2010), vahvistaakin vanhan uskomuksen, koulun oman toimintaympäristön muuttaminen on ainoa oikea tapa saada kiusaaminen vähenemään. Asiaa ajateltuaan hän päätyi ratkaisuun, jossa kouluille tehtiin oma kiusaamisen vastainen ohjelma, jonka halukkaat koulut voisivat ottaa käyttöönsä. Aikaisempien tutkimusten perusteella Salmivalli työryhmineen perusti KiVa Koulu -menetelmän koulukiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi ja helpottaakseen kiusaamiseen puuttumista. Alun kokeilujen jälkeen kiinnostuneita peruskouluja löytyi lisää, ja nyt lähes 2200 peruskoulua on rekisteröitynyt KiVa Kouluun. Tarvetta tämän tyyppisen ohjelman tekemiselle olikin ilmassa, minkä osoittaa rekisteröityneiden koulujen runsaus. (Salmivalli 2010, 144-145).

3.1 KiVa Koulu menetelmänä ja yleiset toimenpiteet

KiVa Koulun toiminta poikkeaa monellakin tavoin aikaisemmista toimenpiteistä koulukiusaamiseen puuttumisessa ja sen ehkäisyssä. Tarkennettuina keinoina käytetään yleisen tason informaatiota sekä kohdennettuja toimenpiteitä, mikäli kiusaamista ilmenee. Yleiselle tasolle kehitettiin omat KiVa Koulu -kaksoistunnit, joita lukuvuoden aikana on kymmenen kertaa eli kerran kuukaudessa. Alakoulussa KiVa Koulu -tunteja järjestetään 1. ja 4. luokalla. Tunneilla käsiteltävät aiheet ovat yleisiä aiheita. Lisäksi tunneilla laajennetaan oppilaiden ymmärrystä siitä, miten ryhmä voi vaikuttaa kiusaamisen jatkumiseen tai päättymiseen.

Yleisten toimenpiteiden avulla tehtävä kiusaamisen vastustaminen on ennaltaehkäisevää työtä. Silloin koko koulun merkitys kiusaamisen ehkäisyssä korostuu. KiVa Koulu -hankkeeseen osallistuva koulu saa erilaisia materiaaleja: välituntivalvojen pitämät keltaiset huomioliivit, opettajille tulevat oppaat, julisteita koulun seinille sekä avaimen KiVa Koulun nettisivuille. Avaimen avulla päästään

verkkoympäristössä tutustumaan kiusaamisen tunnusmerkkeihin. (KiVa Koulu c, 2014, Salmivalli 2010, 150-151.) Tämän lisäksi oppilaiden vanhemmille lähetetään ilmoitus ja / tai tiedotetaan vanhempainilloissa koulun liittymisestä KiVa Kouluun. Vanhemmille jaetaan vanhempien opas, jossa kerrotaan kiusaamisesta kiusaajan ja kiusatun näkökulmasta sekä siitä, minkälaisia toimenpiteitä tarvitaan koulussa ja kotona kiusaamisen tunnistamiseen. Vanhemmat voivat tutustua myös internetsivuihin, joilta löytyy tietoa KiVa Koulusta ja kiusaamisen ehkäisystä. (KiVa Koulu, 2014 c.)

3.2 KiVa Koulu –oppitunnit ja KiVa –prosessin kuvaus

1. vuosiluokan oppitunneilla KiVa Koulussa on 10 aihetta. Tunnit on suunniteltu siten, että ne linkittyvät opetussuunnitelman mukaiseen opetukseen. KiVa Koulu -oppitunneilla harjoitellaan vuorovaikutustaitoja ja toisten huomioon ottamista. Lisäksi käsitellään sitä, minkälainen vaikutus ryhmällä on kiusaamistilanteissa.

Tuntien aiheet 1. vuosiluokalla:

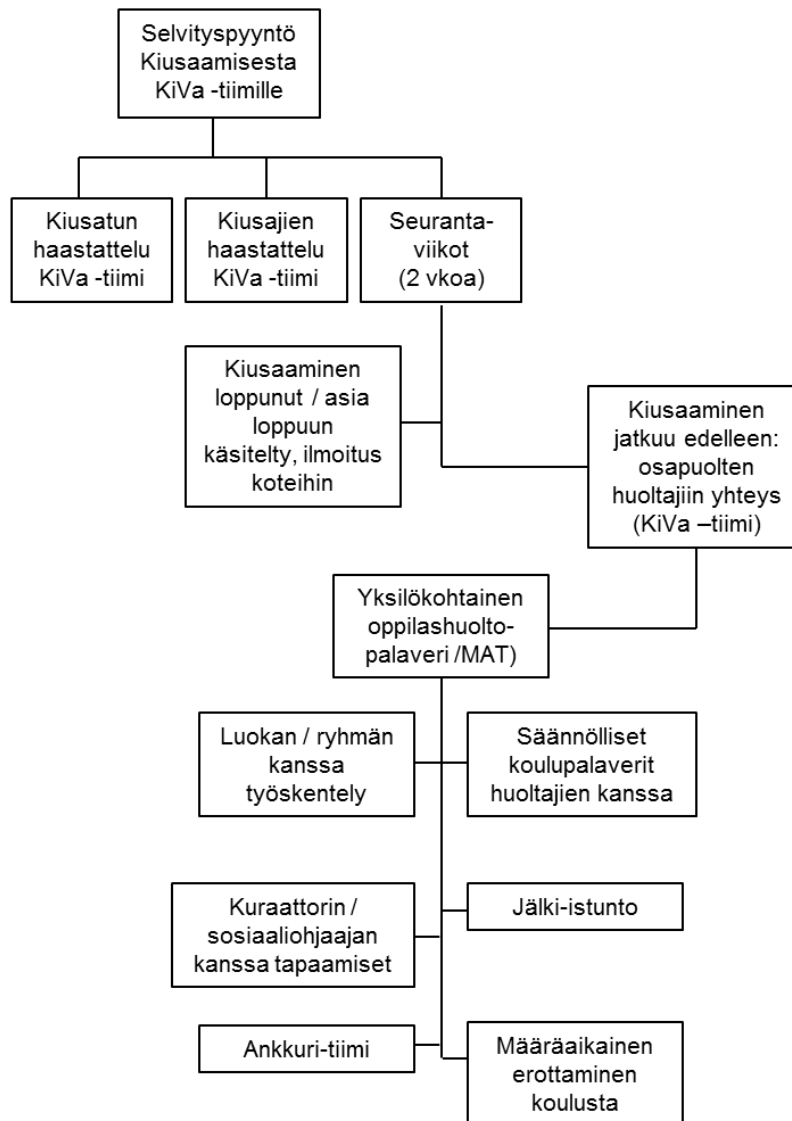
1. Tutustutaan!
 2. Tunnetunti
 3. Meidän luokka - kaikki mukaan!
 4. Erilaisuus on rikkaus
 5. KiVassa Koulussa ei kiusata
 6. Emme mene mukaan kiusaamiseen
 7. Kiusattu tarvitsee sinun tukeasi
 8. Minua ei kiusata!
 9. Kirjallisuustunti
 10. KiVa – sopimus
- (KiVa Koulu opettajan materiaali).

KiVa Koulu -ohjelman käyttäjäksi rekisteröitynyt koulu saa käyttöönsä KiVa Koulu -perusmateriaalipaketin sekä muut ohjelman käyttöön liittyvät palvelut. Tämän myötä koulu saa itselleen kiusaamisen vastaisen ohjelman ja ennalta sovitut toimintatavat eri tilanteisiin.

Esimerkiksi Tammelan koulukeskuksessa käytetään ennalta sovittua prosessia, jossa koulukiusaamista puretaan vaihe vaiheelta. Aluksi luokanvalvoja selvittää oppilaidenvälisiä kiusaamisia, jos kiusaaminen ei lopu niin kiusaamisen selvittely siirtyy KiVa Koulu –tiimille. Tämän vaiheen jälkeen prosessi etenee koulukuraattorin tai sosiaaliohjaajan tapaamiseen. Mikäli kiusaaminen vielä jatkuu, voidaan kiusaaja erottaa koulusta määräajaksi.

Kiusaamisselvittelyn prosessikaavio

Ensimmäisen selvittelykeskustelun pitää luokanvalvoja, mikäli tilanne jatkuu, ohjataan asia KiVa –tiimin käsittelyyn.

Kaavio 1. Kiusaamisselvittelyn prosessikaavio (peda.net/tammela)

3.3 Kohdennetut toimenpiteet

Kohdennettuja toimenpiteitä tarvitaan silloin, kun kiusaamistapauksia ilmenee. Silloin kiusaamisella tarkoitetaan yleisesti systemaattista kiusaamista, joka toistuvasti kohdistuu yhteen tai useampaan henkilöön. Kohdennetuissa toimenpiteissä koululle on perustettu KiVa Koulu -tiimi, jossa toimii kolme henkilöä. Ryhmän tehtävänä on selvittää yksilö- ja ryhmätapaamisissa kiusaamistilanteita kiusaajien ja kiusatun välillä. Tiimin jäsenet ovat koulutuksessa perehtyneet toimenpiteisiin, joiden avulla yksittäisiin kiusaamistapauksiin puututaan. He toimivat oman koulunsa asiantuntijoina kiusaamista koskevissa asioissa.

Alun selvittelyjen jälkeen kiusatulle annetaan apua ja tukea koulun puolesta, vaikkapa keskustelua kouluterveydenhoitajan kanssa, jos kiusatun tarve sitä vaatii. Kiusaamistilanteiden purkamisen jälkeen järjestetään seurantajakso, jonka jälkeen oppilaat kootaan jälleen tapaamiseen, jossa selvitetään, onko kiusaaminen jatkunut. Lisäksi luokanvalvojan tehtäväksi jää selvittää, löytyisikö luokalta muutamia oppilaita kiusatun tueksi ja turvaksi, jotta kiusaajat huomaisivat ryhmän puolustavan kiusattua. Kiusaamisen ilmettyä annetaan oppilaille mahdollisuus itse selvittää ja sopia kiusaamistilanne koulussa olevan KiVa Koulu -tiimin johdolla. Kotiin ei vielä tässä vaiheessa olla yhteydessä. Kiusaamisen toistuessa otetaan yhteyttä kotiin. (Salmivalli 2010,151.)

4 Opinnäytetyön tavoitteet, tarkoitus ja toteutus

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää opettajien ja KiVa Koulu -tiimin kokemuksia KiVa Koulu -menetelmän hyödyistä, ongelmista sekä mahdollisuuksista mahdollisissa koulukiusaamistapauksissa. Tavoitteenamme oli selvitykseen osallistuvien henkilöiden avulla tuottaa tietoa siitä, miten KiVa Koulu -menetelmän käyttö on toteutunut koulumaailmassa ja saada aikaiseksi hyvää keskustelua tärkeästä ja ajankohtaisesta aiheesta. Lisäksi tavoitteena oli kehittää omaa ammatillista osaamistamme tulevaisuutta varten ja löytää selvitykseen osallistuvan koulun henkilökunnalle uusia näkökulmia aiheeseen. Lähestymme aihetta seuraavien selvityskysymysten kautta:

1. Millä tavoin opettajat ja KiVa Koulu -tiimi ovat kokeneet KiVa Koulu -hankkeen hyödyllisyyden?
2. Onko KiVa Koulu -hanke onnistunut koulukiusaamisen ennalta ehkäisyssä?

4.1 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyöhömmme osallistuva koulu sijaitsee Etelä-Karjalassa. Toteutimme opinnäytetyömme laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena, jossa menetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Haastattelut toteutimme ryhmähaastatteluinä, jolloin opettajista muodostui yksi ryhmä ja KiVa Koulu -tiimistä toinen haastateltava ryhmä. Haastattelut nauhoitimme ja litteroimme, minkä jälkeen teimme aineistolähtöisen sisällönanalyysin.

4.2 Kohderyhmän valinta ja aineistonkeruu

Selvitystehtävämme osallistujiksi valitsimme peruskoulun ala-asteen opettajia sekä KiVa Koulu -tiimin, koska heillä on tietoa sekä käytännön kokemusta selvityskysymyksiimme liittyen. Tuomi & Sarajärvi (2006, 88) toteavat, että laadulliseen tutkimukseen pyritään saamaan henkilöitä, joilla on kyseisestä asiasta tietoa sekä käytännön kokemusta. Lisäksi haastateltavien valinnassa tulisi pyrkiä siihen, että valikoidaan tietyistä ammattiryhmistä tai muista ryhmistä haastatteluun sopivat henkilöt. Kylmä & Juvakka (2012, 58) muistuttavat vielä, että aineiston analysoinnin vuoksi osallistujien määrä kannattaa olla pieni. Tarkoituksenamme ei ole saada yleistettävää tietoa asiasta, vaan haluamme selvittää osallistuvan koulun opettajien sekä KiVa Koulu -tiimin kokemuksia KiVa Koulusta.

Lähestyimme selvitystehtävämme kanssa erästä eteläkarjalaista koulua, jossa toinen opinnäytetyöntekijöistä oli ollut työharjoittelussa. Koulussa oltiin kiinnostuneita osallistumaan opinnäytetyöhömmme ja paikka varmistui. Lähetimme osallistujille saatekirjeen ja toimitimme opinnäytetyösuunnitelman koululle, joten haastatteluihin osallistuneilla oli mahdollisuus tutustua työhömmme.

Yhteistyötä varten toimitimme myös tarvittavat lupa-asiakirjat koululle allekirjoitettaviksi. Hyväksymisen jälkeen lähestyimme selvitystehtävämme johdosta

haastateltavia henkilöitä sähköpostitse, minkä jälkeen sovimme haastatteluaikajankohdat. Laadullisessa terveystutkimuksessa (2007) todetaan, että haastateltaville ei saa aiheutua haittaa tutkimukseen osallistumisesta. Tämä pyritään ehkäisemään suostumuksella, jonka tarkoituksena on antaa haastateltaville täsmällistä tietoa tutkimuksen eri vaiheista ja tutkimustehtävän tekijöistä. (Kylmä & Juvakka 2007, 146.) Aloitimme aineistonkeruuprosessin sopimalla haastattelut kahdelle eri kerralle. Halusimme haastatella KiVa Koulu –tiimiä ja alakoulun opettajia eri päivinä, koska näin pyrimme saamaan eri työnkuvassa olevien ammattilaisten näkökulman selvitystehtäväämme varten. Lisäksi halusimme antaa itsellemme aikaa pohtia haastattelutilanteen tuomia haasteita sekä haastatteluissa esille nousseita asioita.

Haastattelut toteutimme ryhmämuotoisena teemahaastatteluna. Tarkoituksenamme oli saada aineistoon mahdollisimman paljon tietoa aiheesta, minkä vuoksi haastateltavien innostuminen lähteä keskustelemaan asiasta oli toivottavaa. Hirsjärvi ja Hurme (2001, 61) toteavat ryhmähaastattelun olevan hyvä menettelytapa saada ihmiset puhumaan asioista sekä ilmiöistä melko spontaanisti. Samalla haastateltavat pystyvät seuraamaan keskustelua ja osallistumaan siihen tarvittaessa. Vilkkä (2015, 126) toteaa saman, että ryhmähaastatteluissa puhumisen aikaansaaminen ja edistäminen on tärkeää. Lisäksi kaikkien olisi päästävä osalliseksi haastattelussa sekä valituissa teemoissa olisi pysyttävä. Haastattelijan pitäisi pystyä ohjaamaan haastattelutilannetta siten, että keskusteluvuorot jaetaan, ja ettei vain haastattelun tekijä esitä haastattelukysymyksiä. Vilkan (2015, 123) mukaan ryhmähaastattelu sopii tutkimuksiin, joissa yhteisön näkökantaa halutaan selvittää.

Aineistonkeruumenetelmien valinta oli haasteellinen prosessi, koska päätöstä yksilö- ja ryhmämuotoisen haastattelun kesken oli vaikea tehdä. Kummassakin oli omat hyvät puolensa sekä rajoituksensa. Päädyimme kuitenkin ryhmämuotoiseen haastatteluun, koska ajattelimme sen tuovan meille enemmän materiaalia. Haastattelutilanteet sujuivat mielestämme hyvin, kokemattomuudesta huolimatta. Yhteisen reflektion tuloksena todettiin, että aiheeseen pitäisi perehtyä vieläkin paremmin, jotta ryhmähaastattelusta saisi enemmän irti. Haastattelutilanteet olivat jännittyneitä nauhurien läsnäolosta sekä arkaluontoisesta aihees-

ta. Arkaluontoiseksi aiheen teki myös se, että haastateltavat voivat kokea aiheen heidän työnsä arvostelemiseksi. Olimme etukäteen miettineet teemat ja kysymykset, joten haastattelutilanteissa emme pystyneet paljoakaan lisäkysymyksiä tuottamaan. Myös haastateltavat pysyivät tiukasti kysytyissä kysymyksissä. Näin ollen paljon tärkeää tietoa jäi saamatta.

Olimme teemoittaneet haastattelut kolmeen eri osaan (Liite 3). Haastattelussa käsiteltiin KiVa Koulun historiaa, nykyhetkeä ja tulevaisuutta. Jokaisen teeman alle tuli pääkysymyksiä sekä apukysymyksiä, minkä lisäksi huomioimme haastatteluissa esiin nousseet mahdolliset lisäkysymykset. Haastattelun etuna on se, että haastattelija voi toistaa kysymyksen uudestaan tai palata siihen myöhemmin. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 75.) Tuomi & Sarajärvi toteavat teemahaastattelun kulkevan viitekehyksestä nousseisiin teemoihin ja lisäkysymyksiin, joiden avulla saadaan tutkimuskysymykseen vastauksia (Tuomi & Sarajärvi 2006, 77-78).

4.3 Aineiston analysointi

Nauhoitimme haastattelut varmuuden vuoksi kahdella eri nauhurilla, siltä varalta että toinen nauhureista ei toimi tai aineisto katoaa. Aineistoa lähdimme purkamaan niin, että ensin litteroimme haastattelut. Litteroinnissa oleellista ja tärkeää on kirjoittaa kaikki ylös mahdollisimman sanatarkasti, vaikka se ei sillä hetkellä tuntuisi oleelliselta tiedolta. Litterointi voidaan jakaa neljään eri tasoon, mutta on tärkeää pidättäytyä valitussa litteroinnin tasossa. Tasot ovat referoiva litterointi, peruslitterointi, eksakti eli sanatarkka litterointi ja keskusteluanalyttinen litterointi. Litterointitasoksi valikoitui eksakti litterointi, jossa kaikki aineistossa oleva kirjoitetaan, niin ettei mitään jätetä mainitsematta. Myös täytesanat kirjoitetaan ylös niin kuin ne on puhuttu. (KvaliMOTV, 2015.)

Litteroinnin jälkeen teimme aineistolähtöisen analyysin sisällön analysoinnin keinoin. Tuomi & Sarajärvi (2006) toteavat, että laadullisessa tutkimuksessa aineisto voidaan analysoida induktiivisesti tai deduktiivisesti. Edellä mainittua käytetään silloin, kun halutaan edetä yksittäisistä asioista yleistettävään. Jälkimmäistä käytetään silloin, kun halutaan teorian ohjaavan laadullista tutkimus-

ta, eli tutkimuksen eteneminen tapahtuu yleisestä yksityiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 95 - 97.)

Päätös induktiivisesta analysoinnista nousi siitä ajatuksesta, että halusimme nimenomaan selvittää opettajien sekä KiVa Koulu -tiimin näkemyksiä KiVa Koulun merkityksestä koulumaailmassa. Vilkkä (2015) toteaa laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysin eroista sen, että aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä halutaan tietoa sekä ymmärrystä tutkittavien henkilöiden merkityksmaailmasta, ajattelusta ja toimista. Apuna näihin käytetään luokituksia, käsitteitä ja/tai malleja. Teorialähtöisessä analyysissä puolestaan kerätään tutkittavilta tietoa, jonka avulla pyritään sitten uudistamaan mallia sekä teoriaa tutkittavien kertomusten pohjalta. (Vilkkä 2015, 171.)

Tuomen ja Sarajärven (2006) mukaan ennen aineistolähtöistä analyysia tulisi määrittää analyysiyksikkö, jota tutkimuskysymys ohjaa. Analyysiyksikkö voi olla joko sana, lause tai lauseen osa. Myös ajatuskokonaisuus käy. (Tuomi ja Sarajärvi 2006, 112.) Päädyimme analyysiyksikön valinnassa ajatuskokonaisuuteen, koska esimerkiksi kiusaaminen yksittäisenä sanana ei anna selvitykselle pohjaa. Ajatuskokonaisuuden esille nostaminen antaa mahdollisuuden laajemmalle asian ymmärtämiselle ja sen eri vivahteille. Valinta tuntui luontevimmalta tavalta löytää aineistosta esille tulleita asioita. Olimme tässä vaiheessa lukeneet ja kuunnelleet aineiston läpi moneen kertaan, mikä helpotti valintaamme. Käytimme ajatuskokonaisuuksien löytämiseen korostusvärejä, jotka vastasivat selvityskysymyksiämme. Tämän jälkeen teimme taulukon, jonka ensimmäiseen sarakkeeseen laitoimme ajatuskokonaisuudet ja siitä etenimme kohti aineiston pelkistämistä aina abstrahointiin saakka.

Pääsimme seuraavaksi induktiivisen analyysin vaiheisiin, jotka Tuomi ja Sarajärvi (2006) kuvaavat kolmevaiheiseksi tapahtumaksi, jossa ensimmäisenä tulee aineiston pelkistäminen eli redusointi. Pelkistämisessä on tärkeää olennaisen tiedon säilyttäminen. Olennainen tieto voidaan määrittää siten, että etsitään aineistosta tutkimuskysymyksiin liittyviä ilmaisuja. Näin ollen tutkimuksesta käyttämättömäksi jäänyt osa voidaan poistaa. (Tuomi ja Sarajärvi 2006, 110 – 115.) Käytännössä aineisto tiivistetään tai mahdollisesti pilkotaan osiin, ja jo aikai-

semman pohdinnan tuloksena etsimme aineistosta ajatuskokonaisuuksia liittyen aiheeseemme.

Toisena vaiheena oli klusterointi eli aineiston ryhmittely, jonka Tuomi ja Sarajärvi (2006) kuvaavat siten, että siinä tarkastellaan alkuperäisilmauksia valikoiden samanlaisia ilmauksia ja myös eroavaisuuksia aineistosta. Ryhmittelyssä samankaltaiset ilmaukset kerätään yhdeksi kokonaisuudeksi, minkä jälkeen ne nimetään piirteen, käsityksen tai ominaisuuden mukaan. Klusteroinnin tehtävänä on luoda tutkittavalle ilmiölle rakenne ja luonnehtia tutkittavaa ilmiötä tutkimuksen tekijöille. (Tuomi ja Sarajärvi 2006, 112 – 113.)

Kolmantena vaiheena sisällönanalyysissa on aineiston abstrahointi, jonka tarkoituksena on teoreettisesti käsitteellistää tutkittava ilmiö. Apuna tähän käytetään aineistosta nousseita kielellisiä kuvauksia. Abstrahoinnin tarkoituksena on yhdistää luokituksia, mitä jatketaan niin pitkään kuin se aineiston kannalta on uskottavaa sekä realistista. Tutkimustehtävän vastaus saadaan aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa käsitteitä yhdistämällä, ja lopputulokseen päästään tulkitsemalla ja tekemällä johtopäätöksiä tutkittavasta aineistosta. Johtopäätöksissä tutkijan rooli on ymmärtää sitä, mitä tutkittava asia tutkittaville merkitsee ja pyrkiä ymmärtämään asioita heidän näkökulmastaan. (Tuomi & Sarajärvi 2006, 114-115.) Lopputuloksena aineiston analyysista saatiin taulukko, jossa pelkistimme alkuperäisilmaukset. Tämän jälkeen luokittelimme ala- ja pääluokat. (taulukko 1)

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Pääluokka
<p>mutta siihen kiusaamiseen puuttuminen sehän meillä on ihan systemaattista riippumatta ikätasosta</p> <p>-Sehän on oikeesti hyvin systemaattinen, sitte me ei olla kiva koulu jos me ei tehä niiku se prosessi mennee. Ettei mein tarvi miettiäkään muuta</p>	<p>-kaikki puuttuu samalla lailla</p> <p>jämpti ohjelma, ei saa sooloilla.</p> <p>-jämäkämpi puuttuminen.</p> <p>-hyvin systemaattinen.</p> <p>-systeemin läpikäyminen.</p>	<p>Organisoitu väliintulo</p>	<p>Systemaattinen puuttuminen</p>

-niin sehän on hirmu hyvä kaikille että kaikki puuttuu samalla lailla. Sehän on nii jämpäseohjelma ettei siinä saa sooloilla.	-systeemin toiminta		
Et joudu tavallaa yksin kohtaamaan ku ne voi sit tavallaan olla joskus haastaviakin ne jutut ja just se vanhempien kohtaaminen ni on se koko tiimi siinä tukena On tää sellanen taustaturva et on se organisaatio. eka vuonna kun kuulin et tähän kuuluu se työryhmä mikä niit selvittelee ni sillo just tuli oikein konkreettisesti selville et se toimii hirveen hyvin	-työryhmä hoitaa selvittelyn -työryhmä selvittelee -organisaatio taustaturvana -ei joudu yksin kohtaamaan -Organisaatio on taustaturva	Työryhmän tuki	Sosiaalinen tuki

Taulukko 1. Esimerkki aineiston analyysistä

4.4 Riskit ja eettiset näkökulmat

Opinnäytetyöhön liittyvät riskit voivat liittyä osallistuvan koulun ja haastateltavien opettajien vastauksien totuudenmukaisuuteen. Kiusaaminen voi olla aiheena sellainen, jota ei haluttaisi aina myöntää, vaikka ongelma olisikin olemassa. Tarvitsimme selvitystehtävää varten mahdollisimman totuudenmukaiset vastaukset. Pienen osallistujamäärän vuoksi riskinä oli myös, että haastattelu peruuntuu haastateltavien esteiden vuoksi. Myös aikataulujen yhteensovittaminen oli hankalaa. Mahdollinen riski oli myös se, että emme saisi järjestettyä tapaamisen ajankohtaa kaikille sopivaksi.

Yhtenä riskinä voi olla, että haastattelu epäonnistuu. Haastattelun epäonnistumiseen voivat vaikuttaa erilaiset tekijät, kuten haastateltavan kiinnostuksen puute, oma tilapäinen motivaation puute tai väsymys. Myös haastatteluympäristöllä on suuri merkitys haastattelutilanteen onnistumiseen. Riskinä voi olla haastateltajan kokemattomuus, ja on luonnollista, että aloittelija tekee virheitä. Kokematon

haastattelija saattaa noudattaa liikaa teemaluetteloa ja aloittaa aiheesta, joka ei sovi lainkaan tilanteeseen. Yleisesti voidaan sanoa riskiksi, että haastattelija ei kykene olemaan joustava. Tästä voi seurata, että haastattelija ei kuuntele tarpeeksi vastauksia, vaan keskittyy kysymysten esittämiseen. (Hirsjärvi & Hurme 1995, 103-104, 124.)

Opinnäytetyön aiheen valinnan jälkeen nousi ajankohtaiseksi pohtia aiheemme arkaluontoisuutta eli sensitiivisyyttä (Kylmä & Juvakka 2012, 144). Ratkaisimme asian niin, että päätimme haastatella lasten sijaan koulun aikuisia. Huomioimme myös, että aihe voi olla arkaluontoinen opettajille tai koulun maineelle. Siksi selvityskysymyksemme tarkastelee KiVa Koulu -menetelmää kiusaamistilanteissa, jolloin kiusaamista käsitellään menetelmän vaikutuksen kautta. Emme halua tuoda julki koulun nimeä, joten käytämme koulusta nimitystä Etelä-Karjalassa sijaitseva koulu.

Olimme saatekirjeessä (Liite 1) kertoneet osallistujille opinnäytetyöstämme ja työn tarkoituksesta. Myös lähettämämme suostumuslomake antaa haastateltaville tietoa opinnäytetyöstä, opinnäytetyön vaiheista ja mahdollisuuden kieltäytyä haastatteluista. Osallistujat saivat lopettaa haastateltavana olemisen kesken niin halutessaan. Opinnäytetyötä tehdessä halusimme korostaa osallistujille heidän anonyymiyttään, eikä työmme missään vaiheessa paljastu tietoja oppilaista tai heidän perheistään. (Kylmä & Juvakka 2012, 149).

Opinnäytetyö toteutettiin ryhmähaastatteluina, kahdessa erillisessä ryhmässä. Tarkempaa haastateltavien erittelyä emme tuoneet tuloksien yhteydessä esille. Huomioimme näin haastateltavien anonymiteettisuoja. Haastatteluissa saatu aineisto hävitettiin asianmukaisella tavalla ja aineisto pysyi vain selvitystä tekevien hallussa.

5 Haastattelun tulokset

Tuloksissa kuvaillaan opettajien sekä KiVa Koulu -tiimin vastauksia selvityskysymyksiimme. Halusimme selvittää kohderyhmän omia kokemuksia KiVa Koulusta. Tarkastelemme aihetta seuraavien kysymysten kautta: Millä tavoin opet-

tajat ja KiVa Koulu -tiimi ovat kokeneet KiVa Koulu - hankkeen hyödyllisyyden ja Onko KiVa Koulu -hanke onnistunut koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä.

5.1 Yhteistyöverkostot ja koulutukset

Vastaajien mukaan KiVa Koulun -pilotoinnin jälkeen yhteistyötä muiden koulujen kanssa ei ole ollut, vaikka haastateltavat kokevat sille olevan tarvetta. Osa haastateltavista kertoo olevansa motivoitunut lähtemään mukaan KiVa Koulu -koulutukseen. Koulutuksella haastateltavan mukaan ylläpidetään myös sitä, ettei KiVa Koulu -malli jää pelkästään automaatioksi, joka toimii koulussa. Myös uuden työntekijän koulutus on tärkeää, kun työpaikan käytännöt ovat vieraita. Haastateltavista osa kertoi olleensa äitiyslomalla KiVa Koulu -hankkeen alkuvaiheessa. Töihin paluun jälkeen KiVa Koulu -koulutus olisi auttanut pääsemään paremmin mukaan koulukiusaamisen vastaiseen työhön.

Tuntuu et se on vaa sellane automaatio joka pyörii

Mie oon käyny kylläkii jossai seminaarissa, ne ei niinkään kouluttanu vaan siinä kerrottiin miten se on auttanu

Lukuvuoden alkaessa koulun ohjelmaan on hyvä sisällyttää koko henkilökunnalle suunnattu kokouspäivä sekä sen jälkeen oppilaille suunnattu Startti. Näissä tapahtumissa tiedotetaan koulun kuulumisesta KiVa Koulun, jossa kiusaamista ei hyväksytä. Koko koulun sitouttaminen alkaa heti. Kokouspäivän pitää rehtori tai KiVa Koulu -tiimi käyttäen apunaan esitysgrafiikkaa. Vanhemmat on hyvä pitää heti koulun alettua ajan tasalla. Vanhempainillassa on hyvä tilaisuus kertoa KiVasta koulusta. Sen lisäksi, että vanhemmat keskustelevat asiasta yhdessä opettajan kanssa, he voivat tutustua aiheeseen lisää netistä löytyvästä vanhempien oppaasta. (Salmivalli, Poskiparta, Tikka, & Pöyhönen, V. 2009.)

Miulla ainakii mitä oli se kokemus ni kylhä vanhemmat tulee ja osallistuu

Ei oo vaikee saaha tulemaan koululle ja kokee tärkeeks sen tietysti et heille kerrota asioista ja asioihin puututaan

Koulun ja kodin välistä luottamusta lisää, jos asioista keskustellaan avoimesti, eikä kielletä kiusaamisen esiintymistä. Avoimuus viestii vanhemmille sen, että koulussa kiusaaminen on tiedostettu ja sen ehkäisemiseksi tehdään työtä. (Salmivalli, ym. 2009).

5.2 Sosiaalinen tuki vanhempien kohtaamisessa

Haastateltavat kokevat merkittävänä seikkana sosiaalisen tuen saamisen kiusaamistilanteiden purkamisessa. Ryhmältä saa turvaa ja taustatukea siihen, ettei joudu yksin kohtaamaan vanhempia. Tämä turvaa myös sen, ettei kiusaamistapauksia tulkita vain yhden opettajan näkemyksen kautta, vaan taustalla on laajempi organisaatio, joka selvittää kiusaamisia.

Et joudu tavallaa yksin kohtaamaan ku ne voi sit tavallaan olla joskus haastaviakin ne jutut ja just se vanhempien kohtaaminen ni on se koko tiimi siinä tukena

Haastateltavat kokevat joskus haasteelliseksi vanhempien kohtaamisen kiusaamistilanteiden purkamisessa. Pääsääntöisesti kodin ja koulun yhteistyö toimii hyvin. Yhden haastateltavan kokemuksena on se, että riittämätön tai yksipuolinen koulun ja kodin yhteydenpito saattaa ilmetä koulukiusaamisena.

vaikka myö nyt tääl koulussa ollaa ja tehää töitä oppilaitten kanssa mut kyl nyt kiusaamisjutut ni yleensä myös jotenkii se koti heijastuu siihe ja se kodin yhteistyö siinäkin

*Kauheesti vanhemmat aina sitä ku he ei välttämättä tiää, pitäa aina muistaa ker-
too kauheesti et mitä on ollu*

Vanhemmat eivät välttämättä tiedä, mitä kaikkea koulupäivänä tapahtuu, joten vanhempien ja opettajan yhteydenpito on tärkeää. Näin luodaan lapselle turvallisuutta kouluympäristöön.

5.3 Kiusaamiseen puuttuminen

Haastateltavat kokevat kiusaamisen vähentyneen, mutta myös tapausten vaihtelevan vuosittain. Haastateltavien mukaan oppilasaines vaikuttaa paljon kiusaamisen ilmenemiseen.

Haastateltavien havainnon mukaan pienillä oppilailla kiusaaminen on enemmän spontaania kuin suunnitelmallista kiusantekoa. Myös oppilaan omat kokemukset kiusaamisesta ovat haastateltavien mukaan yksilöllisiä. Lisäksi erityislapsien kohdalla heidän henkilökohtaiset haasteensa, esimerkiksi motoriset taidot omien liikkeiden rajoittamisessa voivat tuoda muille oppilaille tunteen kiusaamisesta, vaikkei kiusaamisesta silloin ole kyse.

Haastateltavien ennaltaehkäisevässä toiminnassa kulmakivenä vaikuttaa olevan varhainen puuttuminen kouluarjessa tapahtuvaan pienimuotoiseen kiusaamiseen, vaikka siinä ei täytyisi KiVa Koulun mukaiset määritelmät kiusaamisesta.

Jos jotkuu ei oo nii pitkäaikasia. Tai ei niiku oikeestaan oo sellasta kiusaamista sen kivakoulun mukaan ni nehä me selvitetään ihan sitten tai sitte luokanopettajan noitten pienten kanssa paljon tahkoo

Ennaltaehkäisyn kannalta KiVa Koulu –tiimin toiminnalla on merkitystä oppilaan turvallisuudelle. Käytännössä toimitaan siten, että KiVa Koulu -tiimiin kuuluu kaksi henkilöä, mikä poikkeaa KiVa Koulun suosittelemasta kolmesta henkilöstä. Kohdekoulussamme KiVa Koulu -tiimiin kuuluu vain kaksi henkilöä, joten kiusaamisen selvittämiseen on aikaa ja tiimillä on mahdollisuus reagoida nopeasti kiusaamistilanteen kulkuun. Aikaisemmin ongelmia oli tuottanut monen koulussa olevan aikuisen aikataulujen sovittaminen pikaiselle tapaamiselle.

Etenkin pikkulapsillahan se on vielä tärkeämpi. Se että sie tänään teet ku että jos sen vasta viikon päästä vasta puidaan, ni kyllähän sitä on jo kerennyt tehdä vaikka mitä töllin töitä sillä välin. Muista edes mistä puhutaan

Haastateltavat kokevat systemaattisen kiusaamisen puuttumisen olevan tärkeää, koska silloin tilanteita hoidetaan saman kaavan mukaisesti. Systemaattiseen malliin kuuluu se, että kiusaamistilanteiden ilmaantuessa tilanne puretaan

kohdennetuilla toimenpiteillä. Ensimmäinen toimenpide on se, että otetaan yhteyttä KiVa Koulu -tiimiin, joka haastattelee asianosaiset oppilaat. Tämän jälkeen alkaa kahden viikon seuranta. Seurannan jälkeen lähetetään kirjeet kiusatun ja kiusaajan koteihin, jos kiusaaminen on todettu loppuneeksi.

Sehän on nii jämpä se ohjelma, ettei siinä saa sooloilla. Sehän on oikeesti hyvin systemaattinen, sitte me ei olla kiva koulu, jos me ei tehä, niiku se prosessi mennee

mutta siihen kiusaamiseen puuttuminen sehän meillä on ihan systemaattista riippumatta ikätasosta

eka vuonna kun kuulin et tähän kuuluu se työryhmä mikä niit selvittelee ni sillo just tuli oikein konkreettisesti selville et se toimii hirveen hyvin ja oli se seuranta ja ne loppu siihen niiku ne kiusaamistapaukset

Totta kai varmaa, meil jokaisella on sellanen ajatus, et ketään ei kiusata ja näinpäin pois, mut sellanen konkreettinen, et tän avulla pystyy niiku, viel jämäkämmin

Kirjeen kotiin vieminen seurannan jälkeen on tärkeää, koska silloin vanhemmat saavat todeta lapsensa itse hoitaneen kiusaamistapauksen kunnialla loppuun.

...Että siinä pannaan kohtamaan ja vielä kotonakin pitää mokomasta kertoa. Ne on isoja asioita oikeesti. Joutuu ottamaan vastuun niistä teoistaan

Haastateltavat kokevat hyödylliseksi sen, miten oppilaat joutuvat kohtaamaan toisensa kiusaamistilanteiden johdosta. Tämä kohtaaminen koetaan tärkeänä, ja usein kiusaaminen loppuu tähän. Vastuu omista teoista lisääntyy, samoin tietoisuus siitä, että itse pystyy omalla valinnalla vaikuttamaan kiusaamistilanteen jatkumiseen tai päättymiseen.

5.4 KiVa Koulu -oppituntien merkitys

Osa haastateltavista on sitä mieltä, että ennaltaehkäisyn kannalta oppituntien merkitys on suurempi kuin itse systeemien, jotka KiVan Koulun mukana tulevat. Systeemillä tarkoitetaan kohdennettuja ja muita yleisiä toimia, ei oppitunteja.

Tosin KiVa Koulu- oppituntien pitäminen ja sijoittuminen tasaisesti lukuvuoden ajalle ei ollut onnistunut. Syitä tähän ovat ajankäytölliset ongelmat, toisaalta ei ollut ilmaantunut tarvetta käydä oppitunteja läpi syksypuolella. Toisinaan aine-tunnit menevät KiVa Koulu -oppituntien edelle.

just loppua kohti kevättä kohti ku tuntu että kaikissa jos on kiristämistä välillä, vedin kyllä tunnissa läpi aattelin että joku aihe vähä niiku nopeutin sitte

ja tota se ainut vaikeus mikä tässä on ja on edelleenkin on niiden oppituntien paikka. alakoulussa ei, mutta yläkoulussa on

Mutta että ennaltaehkäisyähän enempi on ne oppitunnit kuin ite nämä systeemit

KiVa Koulu - oppitunteihin käytettävä aika ja tuntien pitäminen on suunniteltu niin, että KiVa Koulu aiheet sisältyvät opetussuunnitelman mukaisesti normaalisti pidettävien tuntien raameihin. Näin ollen ne eivät vie aikaa muulta opetuk-selta, vaan tukevat opetettavan aiheen tunteja. (Salmivalli, ym. 2009).

5.5 Kokemuksia KiVa Koulun hyödyllisyydestä

Haastateltavat kokevat KiVa Koulu -menetelmän hyödyllisenä mallina kiusaa-mistilanteisiin puuttumiseksi. Kiusaaminen on tehty julkiseksi ja siitä on lupa puhua. Tämä on mielestämme tärkeä asia koulukiusaamisen ennaltaehkäisyssä.

Se että on lupa puhua kiusaamisesta. Kyllä minusta se kynnyks on madaltunut

Niin, mutta yleensä se että niistä yleensä puhutaan

KiVan Koulun yleisten toimenpiteiden tarkoituksena on kartuttaa lasten ymmär-rystä siitä, miten itse toimitaan kiusaamistilanteissa. Tekeekö lapsi siten, mikä tuntuu oikealta vai antaako ryhmän mielipiteen vaikuttaa käytökseensä. (Salmi-valli, ym. 2009). Kiusaamisen ja kiusaamistilanteiden tunnustaminen auttaa, koska silloin siihen pystytään vaikuttamaan. Asenteen muutoksen ja yhteisteis-ten pelisääntöjen myötä tulkinnat kiusaamisesta tapahtuvat yhdenmukaisesti, ja niihin puututaan mahdollisimman nopeasti.

Nii ja varmaa semmonen tunne et oppilailla on tieto et niihin puututaan et sitä ei suvaita

Ni se niiku varmaa jo auttaa ja tekee kaikille selväks ettei tuu täällä kysymyseenkään

Haastateltavat tunnistavat välitunnin ja vapaan tilanteen valvonnasta tulevat haasteet. Vapaalla tilanteella tarkoitetaan tilanteita, jossa opettaja ei ole vielä ohjaamassa lapsia esimerkiksi liikuntatunnille mennessä.

Et sen huomaa et joskus jos on tilanne et toine valvojista on estynyt tulemasta tai jotain, ni kylhä siel aikapaljon tapahtuu

Se valvojien määrä ainakii näissä vapaissa tilanteissa

No, tietysti välituntunti valvonta on yks mut meil nyt aika hyvin onki aikuisia on tuolla pihalla”

Vastaajat toteavat sen, että heillä on välituntivalvoja riittävästi. Tapahtumien kulku muuttuu välitunnilla silloin, kun joku valvojista on esteellinen tulemaan välituntivalvontaan. KiVa Koulun mukana tulevat keltaiset liivit kertovat lapsille välituntivalvojan olevan paikalla. Samalla liivit muistuttavat kantajaansa tehtävästään kiista- ja ongelmatilanteen ratkaisijana. (Salmivalli, ym. 2009).

Toki pystyy luokassa paremmin näkemään niitä tilanteita”

Luokkatilanteessa kiusaaminen on helpompi havaita, koska oppilaat ovat opettajan valvovan silmän alaisuudessa.

6 Yhteenveto ja pohdinta

Lähdimme suunnittelemaan opinnäytetyötä omien mielenkiinnon kohteiden mukaan. Aihe tarkentui opettajien ja KiVa Koulu -tiimin kokemuksiin KiVa Koulu -mallista. Selvitystehtäväämme varten löysimme Etelä-Karjalasta koulun, jossa kyseinen malli oli toiminut KiVa Koulun alusta lähtien. Kyseinen koulu lähti mielellään mukaan yhteistyöhön. Opinnäytetyön tekeminen on ollut kokonaisvaltaista oppimista prosessin alusta loppuun saakka. Meille molemmille selvitystehtä-

vän tekeminen on ollut uusi kokemus. Tässä vaiheessa tuntuu siltä, että se on ollut kaiken vaivan arvoinen.

Opinnäytetyötä tehdessä huomasimme, kuinka haasteellista on puuttua koulu-kiusaamiseen. KiVa Koulu antaa hyvän työvälineen puuttua koulukiusaamiseen. Myös ymmärrys KiVa Koulu -oppituntien merkityksestä lisääntyi, koska siellä käsitellään kiusaamista ja ryhmän toimia sekä opetellaan vuorovaikutustaitoja ja tunteiden merkitystä valintoihin, joita teemme. Mietimme sitä, kuinka tärkeää on tuntea koulussa olevat lapset. Tuntemisen avulla pystyy paremmin havainnoimaan sitä, mitä oppilasryhmän sisällä tapahtuu. Varsinkin manipulointi kiusaamisen muotona voi olla erittäin vaikea havaita. Voisiko työtä kehittää siten, että vallan tavoittelua ei pääsisi syntymään, ja kaikki olisivat samanarvoisia ryhmässä? Oman esimerkin antaminen ryhmässä on ensiarvoisen tärkeää, koska lapset oppivat mallin kautta. Opinnäytetyön myötä on vahvistunut tunne siitä, että yksin on vaikea vaikuttaa kiusaamiseen, vaan tarvitaan ympärillemme yhteistyöverkosto, jonka avulla kiusaamiseen voidaan puuttua paremmin. Verkostoon kuuluvat niin oppilaiden vanhemmat ja kouluhenkilökunta kuin oppilaatkin.

KiVa Koulun tavoitteena on tehdä kiusaaminen näkyväksi ja kiusaamisesta on lupa puhua ainakin selvitykseen osallistuneessa koulussa. Mietimme myös sitä, tarvittaisiinko vielä lain muutoksia kiusaamisen vastaiseen työhön? Siten saataisiin tuntuvampia välineitä kiusaamisen vastustamiseen. Tuloksista nousi esiin systemaattisen puuttumisen tärkeys kiusaamistapauksien selvittämisessä. Tämä toimintamalli toimii, mutta jos se ei aina toimisikaan, niin laki tulisi lopullisesti jossain vaiheessa vastaan. Hyvänä asiana nähtiin se, että yhteinen toimintamalli ei jätä tilaa sooloilulle, kaikki toimivat yhteisen hyvän vuoksi. Puuttumisen koettiin olevan jämäkämpää, kun siihen on määritelty tietynlainen toimintamalli, jota kaikki noudattavat. Haastateltavilla oli tunne siitä, että kiusaaminen olisi yleisesti vähentynyt heidän koulussaan. Oppilasaines vaikuttaa paljon kouluyhteisöön.

Positiivisena asiana koettiin sosiaalisen tuen saaminen kiusaamistapausten selvittelyssä, mikä auttaa ja antaa turvaa koulun henkilökunnalle kiusaamisten selvittelyssä. Näin ollen opettajat eivät joudu yksin selvittelemään kiusaamista-

pauksia. Haastateltavien kertoman mukaan vanhempien kohtaaminen on joskus haasteellista. Opettajat voivat olla hankalassa välikädessä kiusaamistilanteiden selvittelyssä. Ei ole helppoa kertoa vanhemmille, jos heidän lapsensa on kiusannut tai on ollut kiusattuna koulussa.

Havaitsimme oppituntien ennaltaehkäisevän vaikutuksen olevan opettajien toteutusten varassa. Tuloksista ilmeni, että oppituntien pitäminen koettiin ryhmässä eri tavoin merkityksellisenä. Toisen haastattelun osallistuneen ryhmän mukaan oppitunnit on helppo sisällyttää lukujärjestykseen, ja heidän mielestään se oli tärkeämpää kuin itse systeemit kiusaamiseen puuttumisessa. Toisen ryhmän näkemyksen mukaan tunteja on vaikea sovittaa lukujärjestykseen. Käytännössä opetussuunnitelman mukaiset oppitunnit menevät tärkeysjärjestyksessä KiVa Koulu -tuntien edelle, vaikka KiVa Koulu -oppitunneista saa tehtyä erittäin hyviä tunteja. Havaitsimme ristiriitaa käytännön ja suositusten välillä, koska osa tunneista jäi pitämättä tai niitä pidettiin omien aikataulujen mukaan. Tähän voi olla syynä tiedottamisen puute kouluhenkilökunnalle, koska esimerkiksi äitiysloman takia osallistuminen KiVa Koulun alkuun ei onnistunut. Koulun oman henkilökunnan perehdyttäminen olisi erittäin tärkeää, jotta kukaan ei jäisi vaille tukea ja tietoa KiVa Koulu -mallista. Haastateltavat kokivat kiusaamisen vähentyneen ja tiedottamisella päästäisiin vielä yhtä askelta lähemmäksi kiusaamisen vähenemistä. Yleinen kiusaamisen vastainen ilmapiiri vaikuttaa enemmän kuin oppitunnit, koska tilanteisiin pyritään puuttumaan varhaisessa vaiheessa. KiVa Koulun muut ennaltaehkäisyn keinot, kuten välituntivalvojen huomioliivit ja tiedotteet koulun seinillä, ovat tuoneet kiusaamisen ehkäisyn julkiseksi tavoitteeksi.

Tiedottaminen on tärkeää sekä koulun henkilökunnalle että vanhemmille. KiVa Koulu -ohjelmaan kuuluu oma yhteinen aloitus ja on luonnollista, että kaikki eivät pääse osallistumaan. Selvityksemme mukaan opinnäytetyömme kohdekoulussa oltiin aktiivisia vanhempien suuntaan. Koululle voitaisiin nimetä vastuuhenkilö, joka huolehtisi siitä, että kaikki saisivat KiVa Koulun asianmukaisen perehdytyksen. Tämä voisi olla suoritusperusteinen tehtävä tai jopa tentti. Näin ollen kaikille uusille työntekijöille sekä poissaoleville tulisi töihin palattuaan selväksi, minkälainen merkitys KiVa Koululla on kouluyhteisölle.

Opinnäytetyötä tehdessä mieleemme nousi monia mieltä askarruttavia asioita. Ymmärrys asian laajuudesta ja vaikeudesta puuttua koulukiusaamistapauksiin ovat usein monenlaisten tapahtumien summa. Tapahtumiin puuttuminen on vaikeaa, koska jo lakikin antaa tulkinnallisen vaihtoehdon koulukiusaamiseen puuttumisessa. KiVa Koulu tukee omalta osaltaan koulukiusaamisen estämistä, mutta olisiko kuitenkin kyse resursseista. Onko kenties liian vähän henkilökuntaa siihen, että opettajan ja vanhempien säännöllinen yhteydenpito olisi mahdollista? Aina kuitenkin tulisi pyrkiä vuorovaikutuksen lisäämiseen osapuolten kesken, vaikka kaikkien osapuolten aika olisi rajallista. Se, että kaikki ovat ajan tasalla siitä mitä lapselle kuuluu, on lapsen etu ja oikeuskin. Yhteydenpito voi lisätä luottamuksen tunnetta entisestään, ja kaikista asioista voi olla helpompi puhua.

Jatkotutkimusaiheena voisi olla kartoitus, jossa selvitettäisiin voisiko sosionomille löytyä paikka koulumaailmassa osana koulun henkilökuntaa. Opettajan työ on hyvin moninaista, ja opettamiseen käytettävä aika on rajallista. Mietimme, voisiko sosionomi tehdä yhteistyötä opettajan, oppilaiden sekä vanhempien kanssa. Sosionomi voi toimia koululla kuraattorina, mutta jos koululla on jo käytössä kuraattori, voisi tämän työparina olla sosionomi, joka olisi jalkautuneena oppilaiden käytössä. Sosionomi voisi hoitaa kiusaamistapauksia opettajan sijaan ja opettajat voisivat keskittyä omaan työhönsä. Myös perehdytyskansion tekeminen kouluhenkilökunnan käyttöön KiVa Koulu -menetelmästä olisi tarpeellinen. Olisi myös kiintoisaa tietää vanhempien näkökulma KiVa Koulusta ja mitä se vanhemmille merkitsee.

Kuvat

Kaavio 1. Kiusaamisselvittelyn prosessikaavio, s. 14

Tauluko 1. Induktiivinen luokittelu, s. 20 - 21

Lähteet

- Greenya, J. Childhood and adolescence in society. 2012. Selections from cq researcher. Copyright 2012 by SAGE Publications, Inc
- Hamarus, P. 2012. Haukku haavan tekee. PS-Kustannus, Juva.
- Hamarus, P. 2008. Koulukiusaaminen, huomaa, puutu, ehkäise. Kariston kirjapaino Oy, Hämeenlinna.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Yliopistopaino, Helsinki.
- Holmberg-Kalenius, T. 2008. Elämää koulukiusaamisen jälkeen. Gummerus.
- Huhtanen, K. 2007. Kun huoli herää. Varhainen puuttuminen koulussa. PS-Kustannus. Jyväskylä.
- Hurme, K. & Kyllönen, T. 2014. Turvassa! Vahvista lapsen turvallisuuden tunnetta ja varaudu vaaratilanteisiin, PS-Kustannus.
- Höistad, G. 2003. Irti kiusaamisen kierteestä, Kirjapaja OY. Helsinki.
- Kataja, J., Jaakkola, T. & Liukkonen, J. 2012. Ryhmä liikkeelle! PS-Kustannus.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.
- Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. 2010 Kiusaamisen ennaltaehkäisy varhaiskasvatuksessa. Mannerheimin lastensuojeluliitto & Folkhälsan. <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/65e092464db82fc614539c655e473e67/1441867268/application/pdf/13271105/Kiusaamisen%20ehk%C3%A4isy%20varhaiskasvatuksessa%20B5%20-%20www.pdf>. Luettu 10.9.2015.
- KiVa-Koulu. 2014a. Mitä kiusaaminen on. http://www.kivakoulu.fi/mita_kiusaaminen_on Luettu 28.4.2014.
- KiVa-Koulu. 2014b. KiVa-Koulu hanke. <http://www.kivakoulu.fi/hanke>. Luettu 10.11.2014
- KiVa-Koulu. 2014c. Vanhempien opas. <http://www.kivakoulu.fi/vanhemmille>. Luettu 10.11.2014
- KvaliMOTV. 2015. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_2_1.html. Luettu 27.5.2015
- Kylmä, J. & Juvakka T. 2012. Laadullinen Terveystutkimus. Edita Prima Oy, Helsinki.
- Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen Terveystutkimus. Edita prima Oy, Helsinki.

Peda.net. <https://peda.net/tammela/perusopetus/tkf/kiva>. Luettu 4.10.2015

Perusopetuslaki 628/1998, 29§

Repo, L. 2013. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. PS-kustannus. Jyväskylä.

Salmivalli, C., Poskiparta, E., Tikka, A., & Pöyhönen, V. 2009. KiVa Koulu: Opettajan opas alakoulun ensimmäiselle luokalle. Turun yliopisto. Opetusministeriö.

Salmivalli, C. 2010. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Juva. WS bookwell Oy.

Söderlund, E. & Joronen, K. 2013. Vanhempi-lapsisuhteen läheisyys ja kouluyhteisön sosiaaliset suhteet. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2013: 50,300-311.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Vilkka, H. PS-kustannus 2015. Tutki ja kehitä. 4.; uudistettu painos. Bookwell Oy, Juva.

Saatekirje

Sosiaali- ja terveysala

Hei !

Olemme sosionomi (AMK) opiskelijoita Saimaan ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyön koulukiusaamisesta ja kohderyhmänä ovat alkuopetuksen 1- 2 luokat. Tarkoituksena on selvittää, kuinka KiVa Koulu -hanke on onnistunut koulukiusaamisen ehkäisyssä sekä onko hankkeesta ollut hyötyä koulun arjessa. Haastateltavat ovat merkittävässä roolissa opinnäytetyömme toteutuksessa, koska haluamme selvittää heidän kokemuksiaan koulukiusaamisesta sekä KiVa Koulu -hankkeesta. Sinun kokemuksien kuuleminen on meille tärkeää opinnäytetyömme toteutuksen kannalta.

Osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista sekä osallistumisen voi keskeyttää tutkimuksen aikana. Haastattelut nauhoitetaan aineiston analysoinnin tueksi, jonka jälkeen nauhat hävitetään asianmukaisesti. Haastateltavien nimiä ja koulua ei tuoda julki raportissa vaiheessa. Jos Sinulla on kysyttävää haastatteluun tai opinnäytetyöhömmme liittyen, vastaamme Sinulle mielellämme. Kiitos mielenkiinnosta opinnäytetyötämme kohtaan.

Ystävällisin terveisin,

Kaisa Lautala

kaisa.lautala@student.saimia.fi

Toni Vattukumpu

toni.vattukumpu@student.saimia.fi

Sosiaali- ja terveysala

Suostumus

Koulukiusaaminen alkuopetusluokilla

Lautala Kaisa

Vattukumpu Toni

Olen saanut riittävästi tietoa kyseisestä opinnäytetyöstä ja olen ymmärtänyt saamani tiedon. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut kysymyksiini riittävät vastaukset. Tiedän, että minulla on mahdollisuus keskeyttää osallistumiseni missä tahansa vaiheessa. Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan tähän opinnäytetyöhön liittyvään tutkimukseen.

Aika ja paikka

Selvitykseen osallistuja

Opiskelijat

Teema 1; Historia

Mistä kuulitte Kiva Koulusta?

Kuinka kauan koulunne on ollut mukana KiVa Koulu hankkeessa?

Kuinka koulunne innostui lähtemään mukaan hankkeeseen?

Miten mielestäsi KiVa Koulun aloitus koulussanne sujui. Saiko Kiva Koulu hankkeen tukea koulun johdolta, opettajilta ja Kiva-tiimiltä?

Teema 2; Nykytilanne

Minkälaisia kouluarjen kokemuksia teillä on nykyisin Kiva Koulusta?

Minkälaisia kokemuksia teillä on Kiva koulun hyödyllisyydestä?

Miten mielestänne KiVa koulu -hanke on ennalta ehkäissyt koulukiusaamista?

Käyttekö muiden koulujen kanssa kehityskeskusteluja Kiva Koulun hyödyllisyydestä/toimivista käytännöistä?

Miten yhteistyö toimii vanhemmat, opettajat, KiVa -tiimi ja lasten kanssa?

Miten Kiva Koulu menetelmä on vaikuttanut opettajien/Kiva-tiimin ammattidentiteettiin?

Onko koulun yleisessä kiusaamisen vastaisessa asenne ilmapiiirissä tapahtunut muutoksia?

Teema 3; Tulevaisuus

Minkälaisia keinoja mahdollisiin kiusaamisen vähentämiseen voisi vielä käyttää?

Minkälaisilla kehittämisideoilla KiVa Koulu -menetelmää voisi vielä kehittää?

Kannattaako Kiva Koulua mielestäsi tulevaisuudessa vielä jatkaa/kehittää koulussanne?